

Mindennapi traumánkat add meg nekünk ma!

Előadás a Közép-európai Traumatalálkozó
(Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2013. február 14–15.)

Bevezetés:

Képzeld el, hogy gyilkos vagyok. Másként látnák a költészetemet? Kíváncsian vagy ellenszenvvel olvasnák?

Elmélet:

Ha az ember elkövet valamilyen tényleges bűntényt, és csak utólag tudatosítja, amikor már bánja, de nem büntetik meg érte, későbbi életében már mindent visszafogottabban szemlél. A bűn traumája a valóság „kikapcsolását” eredményezi, amit egy különös, tompított szögből kezd észlelni. A bűnöző típus érzékenysége képződik meg így, mely egyrészt a körütekintésnek hála megóvja a vezeklő egyént az újabb rossztól, másrészt ugyanakkor veszélyforrás is lehet arra nézve, hogy a későbbi súlyos élethibákat nem is veszi észre. Az az érzés, hogy már minden megtörtént, labirintusszerű, tartós állapot, melyet nem tanácsos előidézni: a megalkotott távolságtartóan evidens érzékenység viszont az abszurdítás érzetével összejátszva teremhet legalább valamilyen gyümölcsöt egy vezeklő irodalmi mű formájában, vagy kiválthat részleges katarzist. A művész-bűnös saját művészetében intő példa, nyomatékos és elvont, keserűen groteszk és saját művével szemben önkritikus.

Példa:

Günter Eich (1907–1972) német költő

- a 30-as években naiv opportunizmusának engedve a rádióban dolgozott (a lakbérért fizette)
- ugyanazon a napon kérte a felvételét az NSDAP-ba mint Heidegger vagy Karajan, de nem vették fel
- rádiós tevékenységével hozzájárult az idill illúziójának propagandájához
- később besorozták katonának, a háború végén amerikai fogságba esett
- az amerikai fogságról 15 verse szól, mely az *Abgelegene Gehöfte* című, 1948-ban kiadott kötetének súlypontját képezi

- fogolyversei, a *Leltár* és az *Árnyékszék* első átütő munkáinak számítottak, elhagyja a lírai idealizmust és a legnyersebb, legkézzelfoghatóbb valóság kezdi érdekelni
- későbbi életművében van még néhány áttörés, melyek a hagyományos költői kelléktár teljes elvetését eredményezik
- *Álmok* című rádiójátékában hangzik el: „Legyetek gátlók, legyetek homokszemek, és ne olaj a világ gépezetében!”
- Nelly Sachsnek dedikált versében azt írja, hogy „vadászokkal” ült „az ő tüzük mellett” és „értette a szavukat”
- A *Taurosi alagút* című versben: „Csak egyszer bénít meg csillagképek harmóniája, és a falon át meghallod azokat, akik éhen halnak.”
- Eich szerkesztője, Axel Vieregg azt írta, hogy Eich a maga korában nőtt tekintéllyé, s hangja a saját megtévedtségével való szembesülés miatt nyerte el igazi súlyát.

GÜNTHER EICH

Árnyékszék

1 E két sor fordításához felhasználtam Bernáth István Hölderlin-fordítását.

Búzló sírgödör fölött,
hol papíron vér és húgy tocsog,
s körben rovaráradat dönög,
megfontoltan guggolok.

Amit látok: erdős partok,
kert, egy partra vetett bárka,
kemény szargubó huppan
a romlás pusztulatsarába.

Fülemben kóvályognak
a Hölderlin-sorok.
Felhők hótisztaságát
tükrözi húgy s mocsok.

„Most aztán fuss, köszöntsed hát
Garonne-t, hisz oly szép”,¹
süllyedt lábam alatt
tűnő felhőszadék.